Izhaja vsak dan izvzemši nedelj in prestopkov.

Issued daily except Sundays and Holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravniški prostori, 2657 So. Lawndale Ave.

Office of Publication: 2657 So. Lawndale Ave. Telephone, Rockwell 4904.

LETO—YEAR XVIII. Cena lista je $5.00 Entered as second-class matter January 23, 1918, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879. Chicago, Ill., torek, 13. oktobra (October 13), 1925. Subscription $5.00 Yearly ŠTEV.—NUMBER 240

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

ŽELEZNA PEST PREMOGOVNIŠKIH BARONOV

Stavkovni okraj v zapadni Virginiji izpremenjen v oborožen tabor. — Na vseh cestah so policaji, deputiji in kompanijski pobojniki.

Fairmont, W. Va. — Velika je razlika med tukajšnjim okrajem in antracitnim poljem, kjer so tudi rudarji na stavki. V antracitnem okraju ni videti oboroženih policajev, deputijev in kompanijskih pobojnikov na cestah in vogalih. Tukaj pa človek ne more storiti par korakov po cesti ali pa zaviti okoli vogala, ne da bi naletel na človeka, ki je oborožen s samokresom, katerega nosi na vidnem mestu. Tu so državni policaji v olivnozelenih uniformah. Ti so že tukaj eno leto, kar so kompanije izjavile, da potrebujejo njih pomoč. Tam stoje zopet kompanijski pobojniki v sivkastih srajcah, na pasu mu visi velik samokres.

Mesto samo ima dosti ljudi, ki so oblečeni v plave uniforme, tako da ne potrebuje prav nobenih ljudi v olivno-zelenkastih uniformah in sivkastih srajcah. Mestni župan je rudar Thomas V. Buckley in član rudarske organizacije. On in policijski načelnik Snider izjavljata, da ne potrebujeta nobenih oboroženih pomočnikov v mestu, toda njih izjave in protesti so zaman.

Kdor pride v stavkovni okraj, mora najprvo poizvedeti, kdo je mestni župan in v čigavih rokah je mestna kontrola. Tam, kjer gospodarije premogovniška kompanije, tam ni časnikarjem dovoljeno poizvedovati in časnikar je v nevarnosti, da ga spode iz mesta in z okrajnih cest.

V mestih, v katerih imajo rudarji kontrolo na pr. kot je Fairmont je seveda drugače. Tu pa mestna administracija ne dovoli fotografirati rudarskih pohodov in shodov, ker bi premogovniške kompanije lahko izrabile take slike, da očrnolistajo rudarje.

Tako je na pr. Consolidation kompanija naročila J. E. Windsorju, ravnatelju Fairmont Photo in Blue Print kompaniji, da fotografira stavkovne straže dne 26. septembra, da dobi tako slike zavednih rudarjev, ki nočejo lizati palice, ki jih tepe.

Na ta način dobe kompanije slike rudarjev, ki so delavni za organizacijo, in ki seveda ne dobe dela, ako jih spoznajo.

Solidarnost med rudarji je velika in pobitosti ni med njimi. Oni upajo, da zmagajo in prisilijo kompanije, da drže besedo, ki so je dale, ko so podpisale pogodbo z rudarsko organizacijo.

PILOTA NAŠLI MRTVEGA.

Njegovo trupio je ležalo vrh gore

Bellefonte, Pa. — Charles H. Amesa so našli mrtvega vrh gore Nittany. Njegovo truplo je ležalo razbito med velikim drevjem in podrtinami letala.

Poštni uradniki sodijo, da je pilot letel nizko in da ga je zmedla megla tako, da se je zaletel v drevje, kjer je našel smrt. Nesreča se je zgodila dne 1. oktobra. Pilot je bil v poštni službi dve let.

BORBA SE POBOLJŠA?

Sprejela je Jardinove nasvete.

Chicago, Ill. — Čikaška borza je sprejela zelo ostra pravila, da prepreči manipulacije in druge poteze na trgu. Ena izmed določb izroča borznim ravnateljem popolno kontrolo, ako se pojavijo na borzi divje špekulacije.

Denarne globe za tiste, ki se ne ravnajo po pravilih, so težke in za potrditev kazni je potrebna dvetretjinska večina borznega odbora.

Pregled dnevnih dogodkov

AMERIKA.

Konvencija Ameriške delavske federacije se je izrekla za bojkot produktov otroških in neunijskih delavcev.

Železna pest premogovniških baronov.

Coolidge ima že precej tekmecev.

Umrljivost v Chicagu je zelo nizka.

Samomor člana S. N. P. J. v Edisonu, Kans.

PO SVETU.

Med zavezniki in Nemci v Locarnu še ni sporazuma.

Baldwin je razjezil Mussolinija, ki zahteva zadoščenja.

Položaj na Kitajskem je še vedno slab.

Verakruški governer grozi z zaplembo živil.

Produkti otroškega dela bodo bojkotirani

Konvencija Ameriške delavske federacije se je izrekla za bojkot; uključeno je tudi drugo neunijsko blago.

Atlantic City, N. J. — Konvencija Ameriške delavske federacije je na sobotni seji zaključila, da organizirani delavci bojkotirajo vse blago, ki ga izdelujejo otroci, in vse izdelke, ki nimajo unijske znamke.

Resolucija, ki nalaga članom bojkot, se glasi, da kupna sila štirih milijonov delavcev, ki se računa letno na osem milijard dolarjev, mora v enem letu upogniti delodajalce, ki še uposlujejo otroke in vztrajajo z odprto delavnico v svrho, da ohranijo dolge delovne ure in nizko mezdo. Žene organiziranih delavcev so pozvane, naj kupujejo le tiste potrebščine zase in svoje družine, ki so izdelane od članov delavskih unij.

Strašen samomor rojaka

(Izvirno poročilo.)

Edison, Kansas. — V petek dne 9. oktobra je storil samomor Jernej Vehar. Omenjeni se je dotičnega jutra odpravila v jamo in vzel pri kompaniji večjo količino dinamita. Vrnil se je domov precej popoldne ter obiskal nekaj znancev, katerim pa ni ničesar povedal, kaj namerava. Imel je s seboj vrečo, v kateri, je rekel, da ima "šiftne cote", a imel je dinamit. Vrnil se je v svojo pečlarijo, ob petih je pa počilo. Vehar se je spravil iz hiše pri zadnjih vratih, legel na trato in zažgal dinamit.

Samomorilčevo truplo je tako razneslo, da je bilo groza pogledati. Kakih sto jardov v stran, kjer je izvršil samomor, je bila glava, na drugi plati ena noga, malo dalj pa druga. Raznešene drobtine so ležale povsod naokrog, toda rok še niso našli, ker ko je bilo pisano to poročilo, je že tema prehitela iskalce.

Pokojni Vehar je bil star okoli 50 let. Bil je mirnega značaja, toda rad se je udajal pijači. Delavec je bil dober. Kaj ga je gnalo v smrt, še ni znano. Na listek je zapisal: "Sedaj naj terjajo, kar sem dolžan." Pa vendar ni bil dolžan veliko. Vehar je spadal k Slovenski narodni podporni jednoti, pa je bil zavarovan le za $150, kar bo komaj za pogrebne stroške.

Angleški škof napadel Ameriko.

London, 12. okt. — Angličanski škof iz Durhama je včeraj v birminghamski katedrali dejal, da so Združene države "najbogatejši in najbolj zločinski narod na svetu." Škof je svaril Angleže, naj ne posnemajo "nemoralnih" Američanov.

Vodka umorila osem Moskovčanov.

Moskva, 12. okt. — Osem oseb je že umrlo radi preobilo zavžite vodke odkar se postavno prodaja.

MR. COOLIDGE IMA ŽE PRECEJ TEKMECEV

TO POKAZUJE NJEGOV GOVOR V OMAHI.

Bila je ploha na njegove tekmece na zapadu.

Washington, D. C. — Govor Calvin Coolidga pred Ameriško legijo v Omahi in vpričo velikih republikanskih političarjev v glavnem mestu, je tvoril strele pri napadu na njegove tekmece na zapadu, ki se bodo morda potegovali za predsedniško kandidaturo.

Frank Lowden, bivši ilinojski governer in zastopnik velikega bogastva Pullmanove kompanije, je že na delu v svoji lastni državi in nekje tam zadaj za gorovjem Allegheny, pripravljajoč razočaranje za Coolidga. Lowden je odklonil vsako združenje po njegovem porazu na konvenciji leta 1920, ampak zdaj meni, da on pride do moči. Slišijo se govoriče, da so politični gospodarji v Minnesoti, Iowi, Kansasu in v nekaterih državah Skalnatega gorovja obljubili njemu pomoč.

Charles Evans Hughes, ki je bil v letu 1916 nominiran predsedniškim kandidatom in je vodil kampanjo, v kateri je poizkusil biti oboje: za nemške Američane in proti njim, se posvetuje zopet z voditelji državne mašine republikanske stranke. On upa, da dobi podporo v svoji lastni državi in nekaterih novoangleških državah, ki mu bo služila kot začetna podlaga pri nominaciji.

Herbert Hoover, zavarovan v kabinetu, ki je pa vedno vir skrbi za Coolidga, pazi nato, da je njegova osebna organizacija v Kaliforniji in drugih državah za Skalnatim gorovjem vedno živa. On igra vedno močno toda molčečo podporo trgovski zbornici in trgovskim in podjetniškim organizacijam.

Senator Borah je uganka. On želi postati predsednik in prepričan je, da bo republikanska nominacija dobra kot volitve v letu 1928, ako bo predsedniški kandidat z zapada. Toda on ni optimističen glede svoje prihodnosti. Doživel je, kako je republikanska organizacija podvrgla druge može pod disciplino in prepričan je, da bo rajše nominirala katerega drugega, kakor da podeli njemu popolnoma svobodno pot do zunanje politike.

Gifford Pinchot, governer Pennsylvanije in zadnji bulmuzovski borec, na katerega je obrnjeno oko javnosti, manevrira proti predsedniškemu polju. Njegovi prijatelji so mu povedali, da je Coolidgevo stališče bolj slabo v srednjem in daljnem zapadu, in da glasovi v Wisconsinu govore, da ima progresivec lepo priliko.

Ako Lowden, Hoover ali Hughes postane predsednik, se ne bo dosti izpremenilo. Ostalo bo tako, kot če ostane Coolidge. Vsi štirje smatrajo narod za najbolj procvitajoč in najbolj kapitalističen. Vsi bi obdržali Mellona kot zakladniškega tajnika v kabinetu.

Ako bi bil Borah tako srečen, da zmaga, tedaj bi sledil politiki Ramsay MacDonalda za spravo mednarodnih afer, toda nasprotoval bi vsakemu koraku v smeri proti javnemu lastništvu ali drugemu napredovanju pri razvozljanju gospodarskih problemov, ki tvorijo zaledje vsake politike.

Ako bi Pinchot postal predsednik, bi skušal pridobiti kongres za zgradnjo obširnega hidro-električnega sistema, da zniža pretirane cene za električno luč in silo, ki jo narekuje trust za električno silo. V zunanjih zadevah bi storil manj kot Borah, toda njegove smernice doma bi bile moderne. Toda Borah in Pinchot bi ne podvzela ničesar, kar bi omajalo podlago profitnega sistema v industriji. Njun radikalni cilj bi se kazal v poizkusih za razbitje trustov s sodnijskim postopanjem.

To so dozdaj najvplivnejši kandidatje republikanske stranke, ki se bodo poganjali za kandidaturo na konvenciji leta 1928. Ta konvencija se pa ne bo dosti ločila od konvencij v letih 1912, 1916, 1920 ali 1924.

Chicago je zdrave mesto, pravi Bundesen

Zdravstveni komisar poroča, da je tukaj umrljivost zelo nizka.

Chicago, Ill. — Dr. Herman N. Bundesen, zdravstveni komisar, poroča, da ima Chicago med dvanajstimi največjimi mesti v Združenih državah najnižjo umrljivost, razen enega. V prejšnjem letu je v Chicagu umrlo 32,918 oseb, oziroma 11.2 na vsakih tisoč prebivalcev.

Srčne hibe so povzročile največ smrtnih slučajev, namreč 5617. Bolezni na ledvicah so pokosile 3232 oseb, rak 3177, pljučnica 2829, jetika 2434, mrtvoud 1832, vnetje slepiča 523, vnetje sapnika (bronchitis) 363 itd.

Komisar Bundesen poroča, da je, da smrtni slučaji vsled srčne kapi, raka, ledvičnih bolezni, mrtvoudnosti in vnetja slepiča so se pomnožili od leta 1900., dočim je umrljivost za jetiko, pljučnico, davico in influenco precej padla.

Položaj na Kitajskem je še vedno zelo slab

BRITANIJA ŽELI TUJEZEMSKE ČETE V KANTONU.

Pekingska vlada se obotavlja priti na coininsko konferenco.

Washington, D. C. — Vsa znamenja govore, da se pekingska vlada, ki je bila vzpostavljena v minulem letu, ne bo upala izzvati kitajskega javnega mnenja, temveč bo izgnala tujezemske sile, ki kontrolirajo Kitaj. Državni tajnik Kellog opazuje ta znamenja. Državni department je bil informiran, da britski interesi v južnem Kitaju zahtevajo, da se v Kantonu izkrcajo tujezemske čete za potlačenje "rdečega" nacionalističnega gibanja. Nekateri v washingtonskih uradnih krogih tolmačijo to britsko agitacijo kot poizkus, da se obrne pozornost proč od močenega stališča, ki ga je zavzela pekingska vlada.

Pekingski kabinet je sklenil, da se ne more udeležiti coininske konference, ako se ne obljubi odprava tujezemske kontrole nad kitajsko coinino.

Dozdaj se je ameriški vpliv nagibal precej na britsko stran. Državni department ima zdaj izbirati med britsko odklonitvijo kitajskih zahtev ali med upanjem, da se Kitaj zopet še enkrat pomiri.

BOJ V VERA CRUZU SE POOSTRUJE.

Governer je vprašal za dovoljenje, da lahko zapleni živila.

Mexico City, 12. okt. — Verakruški governer Jara je naslovil na zbornico države Vera Cruz zahtevo, naj mu dovoli, da takoj zapleni zaloge žita, moke, masla, masti, olja, soli, kave, čaja, sladkorja, mleka, jajec, mesa in zdravil v verakruških prodajalnicah, ki so zaprle vrata v konfliktu z organiziranimi trgovskimi pomočniki. Governer utemeljuje zahtevo, da so inozemski trgovci in kapitalisti v Vera Cruzu povzročili konflikt z delavci, nepostavno ustavili trgovino in ogrožajo ljudstvo z lakoto.

FRANCIJA NI DOBILA NOVEGA POSOJILA

Morgan bo čakal, dokler francoska vlada docela ne fundira ameriških posojil. — Francoski komisarji, ki so se vrnili iz Amerike, napadajo Boraha.

Washington, D. C. — V nedeljo zvečer se je izvedelo v Washingtonu, da francoski finančni minister Joseph Caillaux ni imel sreče, ko je v New Yorku vprašal za novo posojilo sto milijonov dolarjev. Grupa bankirjev z Morganom na čelu je odklonila posojilo za toliko časa, dokler Francija popolnoma ne aranžira plačevanja svojih vojnih dolgov Združenim državam.

Neki član ameriške dolgovne komisije je bil informiran, da je Caillaux poleg vsote sto milijonov skušal dobiti zagotovila za nadaljna posojila do vsote $400,000,000.

Paris, 12. okt. — Finančni minister Caillaux, ki se je s svojo dolgovno komisijo vrnil v soboto v Paris, je včeraj predložil kabinetu poročilo o svojem pogajanju v Washingtonu. Po triurni razpravi je premijer Painleve naznanil: "Začasna pogodba, katero je g. Caillaux prinesel iz Washingtona, bo temeljito proučena. Pogajanja z Združenimi državami se bodo nadaljevala".

Neuradno poročajo, da je Caillaux zvrnil krivdo fiaska na senatorja Boraha, ki ima po njegovem mnenju velik vpliv v senatu.

Francoski senator Henri Berenger, ki je bil član dolgovne komisije v Washingtonu, piše danes v "Matinu", da je ameriška vlada pod velikim vplivom (!) ameriških Nemcev, vsled česar je odklonila francoske pogoje za fundiranje vojnih dolgov. Berenger imenuje senatorja Boraha "irskega Nemca" in pravi, da so države Minnesota, Nebraska in Wisconsin "izključno obljudene z Nemci", ki imajo močan politični vpliv v Washingtonu.

MESTO HOČE IMETI OPOJNE PIJAČE.

In zato jih ima.

Pittsburgh, Pa. — V West Homestead je dospel železniški voz piva in zasegli so ga prohibicijonistični uradniki. Mestni uradniki so bili zaradi tega strašno ogorčeni. Mestni odbornik R. A. Morrow je aretiral W. J. Martsolfa, prohibicijonističnega asistenta in odredil, da se prihodnji dan vrši zaslišanje proti njemu.

Policijski načelnik M. J. Dean je ob tej priliki podal izjavo:

"Uklonil sem se zahtevi ljudstva. Ako bi ne bil dovolil salunov, tedaj bi bil naš trg prežet s "slepimi tigri" in kotličkov za kuhanje žganja bi bilo kot mačkov. To bi pomenilo, da bi bil mogoče kateri mojih policajev umorjen."

Tem besedam je dodal: "Nanje zelo pazim. Trije saluni, ki točijo pivo in žganje, ravnajo s tem blagom zelo diskretno. V West Homesteadu je manj pijancev, kot v katerem mestu ali trgu te velikosti v Združenih državah."

Streljanje na rumunskega diplomata v Sofiji.

Sofija, Bolgarska, 12. okt. — Neznani moški so včeraj popoldne streljali na rumunskega poslanika, ko se je s svojo ženo vozil v avtu po ulici v Sofiji. Poslanik ni bil zadet. Napadalci so ušli.

Italijanski vlak v reki; 15 mrtvih.

Rim, 12. okt. — Osobni vlak je v soboto padel v reko Ponso v Kalabriji, kjer je poplava odnesla most. Petnajst potnikov je utonilo.

Diplomatični triki na garancijski konferenci

Zdaj so začeli nagajati Poljaki in Čehi, da ne more biti sporazuma med zavezniki in Nemci.

London, 12. okt. — Sem je prišla vest, da se je Mussolini napotil v Locarno in pride tja v sredo.

Locarno, Švica, 12. okt. — Danes poročajo, da je na včerajšnjih privatnih sestankih med Nemci, Francozi in Angleži prišlo do gotove meje do sporazuma med Nemci in zavezniki. Kolikor je razumeti, so Francozi nekoliko popustili glede vprašanja 16. člena ustave lige narodov. Kar se tiče garancijskega pakta med Nemčijo in zapadnimi zavezniki, je stvar malone v redu, toda vprašanje garancij vzhodne nemške meje je pa zapleteno bolj kot je bilo kdaj poprej.

Poljaki in Čehi, ki so prišli na konferenco, so izzvali nove težave in ovire, ki morda onemogočijo ali vsaj zavlečejo sporazum. Zunanja ministra Čehoslovakije in Poljske zahtevata, da se Nemčija izjavi, da ne bo nikdar zahtevala revizije svoje sedanje vzhodne meje. Nemci ne bodo sprejeli tega. Francija in Anglija imata zdaj na rokah problem, kako omejiti nemogoče zahteve Poljakov in Čehov.

Mussolini je huda; Baldwin ga je užalil

Italijanski diktator zahteva, da se angleški premijer opraviši.

London, 12. okt. — Italijanski poslanik v Londonu je prejel iz Rima protestno noto, katero ima izročiti angleški vladi. Italijanska nota se glasi, da je premijer Baldwin razžalil Mussolinija v svojem govoru v Brightonu zadnji četrtek, ko je govoril o notranjih in zunanjih zadevah Velike Britanije ter pretil komunistom z represijami. Baldwin je baje rekel, da Angilija ne bo nikdar trpela kakega Mussolinija v svoji sredi.

Mussolini smatra to za veliko ponižanje in pričakuje, da se angleška vlada, oziroma Baldwin opraviči.

CHICAGO IMA PRIBLIŽNO TRI MILIJONE PREBIVALCEV.

Tudi druga mesta so narastla v prebivalstvu.

Washington, D. C. — Vladni števni biro je ocenil prebivalstvo raznih mest. Ta ocena pokazuje, da ima Chicago 2,995,239 prebivalcev, medtem ko jih je leta 1920 bilo le 2,886,121. V petih letih se je prebivalstvo torej pomnožilo za 109,118 oseb.

Druga večja mesta so ocenjena, da imajo prebivalcev:

Philadelphia	1,979,064	New Orl., La.	414,488
Detroit	1,242,044	Kan. Cy., Mo.	267,451
Cleveland	936,485	Omaha, Neb.	211,768
St. Louis	821,549	Jer. Cy., N. J.	315,250
Baltimore	796,296	Newark, N. J.	453,515
Boston	781,229	Cincinnati, O.	409,253
San Francisco	567,580	Columbus, O.	279,836
Buffalo	556,616	Toledo, O.	287,860
Washington, D. C.	497,906	Portland, Ore.	258,353
		Dallas, Tex.	194,450
Birham, Ala.	326,870	Salt L. City	130,945
Oakland, Cal.	253,700	Richm'd, Va.	204,498
Denver, Colo.	280,011	Roch'r, N. Y.	316,794
Louisville, Ky.	330,250	Prov'ce, R. I.	267,918

O New Yorku in Los Angelesu ni mesa.

HOLT IN CLARA OSTANETA V JEČI.

Waukegan, Ill. — Arthur Holt in njegova pastorka Clara Harcq, ki sta bila po veleporoti obtožena, da sta umorila mrs. Lillie Holt, ženo in mater, morata ostati v zaporu do obravnave, ki se vrši v novembru. Sodnik je odrekel poroštvo.

Umri na prižnici.

Staunton, Ill. — Rev. A. C. Wisher, pastor prve kristjanske občine v Stauntonu, se je v nedeljo zgrudil mrtev, ko je stopil na prižnico v cerkvi.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Cene oglasov po dogovoru. Rokopisi se ne vračajo.

Naročnina: Zedinjene države (izven Chicago) $5.00 na leto, $2.50 za pol leta in $1.25 za tri mesece; Chicago in Cicero $6.50 na leto, $3.25 za pol leta, $1.65 za tri mesece, in za inoinozemstvo $8.00.

Naslov za vse, kar ima stik z listom:

"PROSVETA"

2657-59 So. Lawndale Avenue, Chicago, Illinois.

"THE ENLIGHTENMENT"

Organ of the Slovenic National Benefit Society.

Owned by the Slovenic National Benefit Society.

Advertising rates on agreement.

Subscription: United States (except Chicago) and Canada $5.00 per year; Chicago $6.50, and foreign countries $8.00 per year.

"MEMBER of THE FEDERATED PRESS"

Datum v oklepanju n. pr. (Sept. 30-25) poleg vašega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem dnevom potekla naročnina. Ponovite jo pravočasno, da se vam ne ustavi list.

ŽELJE SKRAJNIH MILITARISTOV.

Vsaka dežela ima zagovornike skrajnega in milega militarizma. Tudi v Ameriki ni brez njih.

Ko se v jeseni snide kongres k zasedanju, bo predložen njemu zakonski načrt za konskripcijo vseh fantov in mož od 18. do 46. leta. Načrt so izdelali armadni in mornariški častniki in zastopniki rezervnega oficirskega zbora. Po tem načrtu bodo mladeniči in možje v določeni starosti pozvani v armado, armadno rezervo, obrežno stražo, svetilniško, javno zdravstveno, diplomatično in konzularno, obrežno in zemljemersko službo.

Osebe, katerim vest ne dopušča, da se udeležujejo bitk, so oproščene službe pri bojnih četah, zato bodo pa dodeljene četam, ki jih predsednik proglasi za nebojne. Izjeme so dovoljene za uslužbence v zvezni, državni in municipijalni službi, duhovne in mornarje.

Tujezemci, ki so napravili samo prvo izjavo, da hočejo postati ameriški državljani, lahko umaknejo to izjavo, ali s tako izjavo so se za vselej odpovedali, da postanejo ameriški državljani.

Ta načrt, ki so ga izdelali skrajni militaristi v Washingtonu, ima najprvo namen militarizirati industrijo v vojnem času na ta način, da pozove najprvo za vojaško službo sposobne mladeniče in može v vojaško službo in nato odredi "industrijske in poljedelske dopuste," ki se lahko prekličejo vsak čas.

V tem načrtu ni konskripcije bogastva.

Medtem ko se ta zakonski načrt pripravlja, da se predloži kongresu, ko se snide k zasedanju v pozni jeseni, naša javnost apelira na Evropo, da naj zniža svoje armade, mornarice in oboroževanje, da bo lahko plačala Ameriki, kar ji dolguje. Ti apeli in priporočila skrajnih militaristov ne soglašajo. Na eni strani se dela za učvrstenje miru, na drugi pa za vojno pripravljanje. Mir in vojna sta si pa nasprotna kot ogenj in voda.

V Washingtonu se je vršila prva konferenca za omejitev oboroževanja na morju. Takrat so mnogi na odgovornih mestih povdarjali, da je treba omejiti oboroževanje, polagoma znižati bojne sile na morju in na suhem v taki meri, da ne bodo izdatki za mornarnice in armade ogroževali gospodarskega razvoja narodov in ovirali napredka v človeški družbi. Minilo je komaj par let po tej konferenci in že prihajajo skrajni militaristi s zahtevo, ki pomeni povišanje stroškov za vojno pripravljanje.

Ako bo načrt skrajnih militaristov za vojno pripravljanje sprejet, kaj bo sledilo temu?

Tam v Evropi bodo rekli: Amerika se pripravlja za vojno, torej pride vojna. Pripravimo se še mi za vojno.

Pričela bo tekma za vojno pripravljanje, kakeršna je bila v Evropi pred izbruhom svetovne vojne in konec konca bo seveda vojna.

Militaristi so v Evropi pred izbruhom vojne oznanjali, da se je treba pripraviti za vojno v mirnem času, pa ne bo vojne. Njih besede so se izkazale prevarljive, kar potrdi svetovna vojna.

Dasiravno so v Avstriji, Nemčiji, Italiji, Franciji, Rusiji itd. pobrali vsakega mladeniča v vojaško službo, če ni bil tako kruljev, da ni mogel hoditi, ali pa slep ali gluh, vlivali velike in male kanone, izdelovali puške in bajonete v velikem številu, gradili bojne ladje, letala in drugo morilno orodje, ni vojna izostala. Prišla je, ko je vsaka država mislila, da je tako oborožena, da se ji ni treba bati sovražne države, ako le zna poiskati prave zaveznike.

Narodi še niso okrevali od zadnje vojne. Povsod se vidijo še sledovi vojne. Povsod je delavno ljudstvo trpelo največ in po vojni so njega zopet zadele najhujše posledice. Doprinašalo je krvne in ekonomske žrtve. Za to je dolžnost delavnega ljudstva, da dvigne svoj glas in svari pred nevarnostjo, ki jo tvorijo skrajni militaristi v vseh deželah krogom sveta, dokler je še čas, da se odvrne še hujša nesreča za človeštvo, kot je bila zadnja svetovna vojna.

JAVNA GOVORNICA

Glasovi članov S. N. P. J. in čitateljev Prosvete.

Collinwood, Ohio. — Že dolgo se nisem oglasil, sedaj pa sem primoran. Okoli dva meseca je preteklo časa, kar sem se preselil s hrane na drugo. Če bi me kompanija preganjala, bi gotovo tu kritiziral, ali sedaj so me začeli nevedneži, ki bi kmalu ne razločili, kaj je belo, kaj črno. Saj ni nič zato, hrano sem še vedno lahko dobil. Sedaj pa mi je sodrug povedal, da se moram preseliti. Čudil sem se in vprašal gospodinjo po vzrokih, in povedala je, da je kriv ta in ta. Žal, jaz nobenega ne poznam, ki je kriv preganjanja, ali izvedel sem, da so glavni špiritisti, ki verjamejo v strahove in da človeški duh pride nazaj na komando kake zagrizene tercijalke. Umevno je, da so strogo pod kontrolo župnišča, imajo tudi razne sestanke, kjer zaključujejo, kako bodo šikanirali napredne delavce in pritiskali še bolj v suženjstvo, kolikor še nismo dovolj. Poznal bi rad ljudi, ki se skrivajo pod klerikalizem in špiritizem, ali špiritisti bodo kmalu izgubili vso veljavo. Naj omenim, kako je bilo, ko so bili ta kaznovani nekateri bivši člani S. N. P. J.

Namigavali so si, kako se bodo nekateri glavni odborniki šo jokali, ker ne bodo več izvoljeni, ali k sreči so bili z veliko večino izvoljeni ravno tisti, kateri zagrizene špiritiste najbolj pečejo. Da ohlade svojo jezo, so vprizorili svojo gonjo za mano, pa ne bodo nič napravili. Mi gremo pošteno svojo pot, naj govore ali obrekujejo taki ljudje, ki nimajo o delavskih organizacijah nikakih izkušenj.

Br. Martin Železnikar se je potrudil, da je g. Hribar šel iz Barbertona. Jaz se bom pa tu, ker on je glavni faktor, ki nete sovraštvo med poštenimi farani v Collinwoodu. Če bi njega tu ne bilo, lahko dokažem, da bi tu Slovenci živeli v najlepšem miru. Dokler bo pa tu Hribar, gotovo ne bo pokoja.

Nikdo bi ne verjel, kako silno jezi zagrizence, ko so v glavni odbor S. N. P. J. zopet izvoljeni ravno tisti kot so bili. V svoji domišljavosti so namreč kovali različne naklepe, pa zdaj so se lahko prepričali, da Slovenska narodna podporna jednota ne bo nikdar prekoračila njih praga in jih prosila za odpuščanje. Naša načela ostanejo ista, kvečjem če so še jasnejša in ostrejša; določbe v oziru, kot bi zagrizenci želeli, se gotovo ne bodo odpravile. Mi gremo naprej, ne nazaj, kakor pri njih lezejo v srednji vek, da bi lahko ljudi zasužnjili. Živela napredna S. N. P. J.! — **Anton Mravlje.**

Rock Springs, Wyo. — V današnjih časih se prigodijo vsakovrstne stvari. Ker smo vsak po svoje precej visoko civilizirani, tudi vsak po svoje vzamemo predmete na znanje. Ako bi pisal o tukajšnjem napredku Slovencev, bi zopet vzdihovali, da mi je žal za njih skok k civilizaciji. Toraj v glavnem naj izostane, ali samo nekoliko, prav narahlo se naj dotaknem afer, in to zato, ker mi je neka polemična oseba dala častno ime "filozof". Ali sem res? Ne verjamem. Miha se je gotovo zmotil, ker ne ve, kaj pomeni beseda "filozof". Zameriti ni, ako ubogi Miha tega ne ve, ker je precej bolan, bolan vsepovsod. Da je to resnica, je dokaz, ker si predstavlja, da bog vedno drži marelo nad njim in ga sveti Miha vedno na rokah nosi. Vsaj sedaj bi že moral vedeti, da ena sama opora v rovu več pomaga, kot vsi bogovi in svetniki skupaj. Gotovo je hudo, saj simpatiram z njim, ker glasilo "neke jednote" je tudi glasilo socialistov po njegovem mnenju. Ubogi člani pa morajo plačevati.

Kar še hujše zadene v srce, je, da človek si ne more braniti svoje katoliške časti pri njemu. Saj bi se zameril takim osebam, ako bi se ne spomnil, da spadajo v osemnajsto stoletje. Vsekakor naj namignem, da je nekje drugo glasilo jednote, ki večinoma dela le slavospeve katoličanom. In mislite, da članstvo za to glasilo kaj plača? Tu je vse dobro! Šur, Mike!

Komično, kako si nekateri ljudje predstavljajo socializem. Mislijo si, da izgleda kot nekaka pošast. Seveda se težko dobi tak človek, ali dobi se pa, samo spadati mora v preteklo dobo. Ali socializem (vsaj po mojem mnenju) ni bil še nikoli nasproten raznim nagibom ene ali druge vrste, dokler se ne izkorišča delavski razred.

Ni moj namen socializem tukaj razlagati, ker za to so druge osebe, ki rešujejo te probleme. Sem pa in bom nasproten vsakemu korupcijskemu delu ali načrtu, kateri ima namen izkoriščati delavsko maso, ali da se poskuša držati v temi. Ni resnica kot razni elementi izjavljajo, da razne konstrukcije, katere se pojavljajo, ne učinkujejo na posamezne osebe. Jaz trdim da, ako ne direktno pa indirektno. Vse kar se v eni vasi naredi, morajo dotični vaščani plačati. Vsota mora priti od mase delavcev, kateri delajo v dotičnem okrožju. Ni treba misliti, da ako ne daš radevolje, potem nisi prizadet, ker taki tatje se znajo skrivati pod krinko, in delavec bo pa izkoriščan, dokler bo imel "weak head and strong back".

Ako bi ti kdo slučajno vzel par dolarjev, kako salamensko bi se pridušal, da si bil okraden, akoravno je bila tista oseba mogoče v potrebi. Ko ti pa kradejo dnevno, tako sistematično, da ne opaziš, za tisto se pa nič ne brigaš. Samo sedi in nekoliko pomisli, kdo je večji zločinec: tisti, ki ti je vzel v potrebi par dolarjev, ali tisti, ki ima že dovolj in kljub temu ne preneha krasti. Potem pa pride kak komičen domišljavec ter ti reče: "Tukaj ti nisi nič prispeval in tudi nimaš ugovarjati." Sem prispeval in prispevam, zato bom tudi protestiral, dokler bo eksistiral ta sistem. — **John Golob.**

Vesti iz Jugoslavije

MEZDNE RAZMERE RUDARJEV PRI DRŽAVNIH RUDARSKIH PODJETJIH.

Do 1. septembra t. l. je veljal za rudarje v državnih rudarskih podjetjih sporazum od 29. septembra 1923, ki je bil leta 1924 razširjen tudi na državne rudnike v Sloveniji.

Ta mezdna pogodba je z rešenjem ministra šum in rudnikov od 24. avgusta 1925 br. 8300 spremenjena v sledečih točkah:

1. Glede prekočasnih delovnih ur je odrejeno, da se zanje plača 50 procentov več nego za normalne ure. Izjema, da se je delavcem, ki so redno napravili 22 dni mesečno, plačalo nadure 60 procentov in da se je za tkzv. produktivno delo ob nedeljah plačalo 100 procentov več, je ukinjena.

2. Ukinjena je dosedanja rodbinska doklada. Znašala je a 1.50 Din na dan za ženo in nepreskrbljeno delo do 15. leta, ako je delavec napravil 22 dni.

3. Ukinjena je premija neoženjenim delavcem za redno dohajanje na delo. (2 Din dnevno).

4. Ukinjena je določba, da morejo delavci, ki radi oddaljenosti ne dvignejo deputatnega premoga, zato zahtevati četrtletno nadomestek v denarju po lastni ceni.

5. Doplačilo za nabavo obleke in obuvala je ukinjeno. Znašalo je pri samcih 50 Din mesečno, pri oženjenih brez otrok 70 Din, z otroki še nekaj več.

6. Vsak delavec v državnem rudniku prejema iz rudniškega konsuma 20 kg moke zase, 8 kg mesečno pa za člane svoje družine, in sicer pecivna moka 1 kg 1 Din, za kuhanje a 0.75 in krušna moka a 0.50 Din, koruzna a 0.30 dinarja. Cena moke za kuhanje je povišana na 1.50 Din, krušne na 0.70 Din, koruzne na 0.50 Din. Količina te moke pa je odslej za samce 750 g za oženjene brez dece 1 kg, do dvoje dece 1.50 kg, s troje dece ali več pa 2 kg, a le za resnično napravljen šiht. Dve tretjini moke mora biti krušne. Na popust sme delavec zahtevati tudi v denarju.

7. Dosedanja dolžnost rudnika, da se potrudi dobavljati delavcem en gros obleko in obutev, je ukinjena.

8. Plačani dopusti so ukinjeni.

9. Kot naknade za vse te ukinjene pogodnosti so se regulirale plače delavcem tako-le:

1 do 4, 6 do 9. kategorije dobe povišek 2 Din na temeljni plači, 5. do 10. kategorija (čistilci in mladoletni) pa 1 Din. Uvaja se nova skupina profesijonistov v kategoriji 7. (mojstri in pomočniki) s temeljno mezdo 8 Din, dalje tudi nova kategorija pisarniških delavcev in pomožnih delavcev po kvalifikaciji od 8 do 14 Din in nova kategorija čuvajev z 8 Din.

Temeljna plača učencev in vajencev se zniža za po 2 Din v vsaki skupini. 200-odstotna draginjska doklada na temeljne plače ostane. Razume se, da so s poviškom temeljnih plač sorazmerno povišani tudi akordni stavki, ki znašajo povprek 25 odstotkov več, kakor temeljna plača z 200-odstotno, ako je učinek dela normalen.

Dr. Murko o razvoju sovjetske Rusije. — Naš rojak, univerzitetni profesor v Pragi dr. Matija Murko, ki se je kot češkoslovaški delegat udeležil slavnosti 200 letnice ruske akademije znanosti v Petrogradu, je po slavnostih odpotoval v Ukrajino, da se informira o tamkajšnjih razmerah ter o delovanju vseukrajinske akademije. V razgovoru z nekim kijevskim novinarjem je prof. dr. Murko izjavil, da ga je gospodarski in kulturni napredek sovjetske unije, razvoj narodne kulture v Ukrajini ter intenzivnost znanstvenega življenja naravnost presenetil.

Elektrifikacija Ptuja. — Ker se elektrifikacija Ptuja kljub veliki zamudi vendarle bliža svojemu uresničenju, je sklenil ptujski občinski svet, da se mestna plinarna s 15. oktobrom ukine.

Nenavadna eksplozija. — V Cirkovcih pri Pragerskem je nosil 63 letni prevžitkar Jernej Bašman že dalj časa palico z nataknjeno patrono. Ko je nameraval dne 24. septembra na daljšo pot v Halloze, je hotel patrono odtrgati in jo nadomestiti s konico, da bi lažje hodil. Pri tem vrtanju pa mu je naenkrat patrona eksplodirala ter raztrgala dlan in tri prste na roki.

ŽARKOMET

Filozofija starega Šojca.

Stari Šojec je filozofiral takole: Bog je ustvaril premog. Nekateri pravijo, da ga je dala Natura. Meni je to vseeno. Premog je bil vsekakor v zemlji, predno so se rodili baroni premoga. Prvi baron je vzel zemljo in premog. Plačal ga ni, ker Bog ali Natura ne jemljeta denarja. Vzel ga je zastonj. To je demokratično. Najnižji in najvišji ideal demokracije je — vzeti vse zastonj. Če bi jaz mogel dobiti premogokop zastonj, ga tudi takoj vzamem. Ne vem torej, zakaj se jezim, če kdo pride k meni in zahteva, naj mu dam deset dolarjev zastonj . . .

* * *

Pertinentna vprašanja.

Zakaj niso lovci, ki streljajo zajce in divje race, tudi junaki?

* * *

Možje in žene.

Marsikateri moški, ki bi še potreboval mater, se poroči z otrokom in misli, da ima ženo. Good night!

* * *

Dobre novice iz Jugoslavije.

Pašičeva vlada se hoče prepričati, če je ameriški državni tajnik dosleden. V komisijo, ki pojde v Washington fundirat dolgove, imenuje same komuniste. Ako jim Kellogg dovoli prihod, je dobro, če jim zabrani, onda če bilo še bolje, Boga ti!

* * *

Žegen iz Rima.

(Iz zapisnika društva sv. Neže s Preže.)

Predsednik društva sv. Neže s Preže otvori sejo z običajno molitvico. Vratar zapre vrata. Brat John Krugla vpraša za besedo. Predsednik prikima. Brat Krugla: "Brati, čuli smo in brali smo, da je sveti oče iz Rima poslal žegen naši jednoti. Naš brat pogrebnik in pater iz Čikage sta prinesla žegen v trunku. Čuli smo tudi, da žegen ni bil prodan. Zato predlagam, da se odpravi asesment bolniške podpore. Jaz tako mislim in verjamem, če je žegen za vse člane, nam ni treba več nobene podpore. Jaz tako mislim in verjamem, če je žegen kaj vreden, ne bomo nič več bolni, — ako pak bomo še bolni, ni žegen nič vreden in jaz predlagam, da se žegen proda Indijancem".

* * *

Stavkokazi gledajo čez plot.

Cenjeni Žarkomet! Zadnje čase se se širijo vesti o stavkokazih in plavih ptičih po Kansasu. Vprašala bi te, če ti je kaj znano, da li še kaj poglečajo v zrcalo nekdanji enaki. Posveti, posveti k njim, Žarkomet, pa mi sporoči. Vem, da se jim kolcajo, ker marsikdo še izreče prijazno besedo o njih. Čudno pa je, da se ne oglasi kje kak modrijan, ki bi bil pripravljen zagovarjati jih in jim stati ob strani z gorlom, da so v sili in potrebi ta kola lomi. Torej bi jim morali zavedni stavkarji odpustiti milostno postopati z njimi, da bodo v bodoče še z mirnejšo vestjo trgali stavkarjem kruh od ust! — Radovednica z Juga zapada.

* * *

Trunk je čudna posoda.

Župnik Trunk pravi, da je Rusija dobila to, kar zasluži. Po njegovem mnenju je dobila vlado in inteligenco židov. Židje so podjarmili Rusijo in boljševizem znak srpa in kladiva bi moral biti kriv nos!

Tega ne pravi Trunk sam. To je splošna pesem vseh sovražnikov sovjetske Rusije.

Ko so pa pred kratkim zborovali židje na Dunaju, so čitali dolge pritožbe — ruskih židov. Ruski židje so se bridko pritoževali in preklinjali boljševiško vlado, ker jim zatira njihovo vero, stare šege in izkratka vse židovski življenj v stari matjuški Rusiji. "Ako ne bo boljševizem kmalu konec, bo konec židovstva!" je bil zaključni krik skrajno nezadovoljnih ruskih židov, ki žive pod židovsko vlado!

Potrpite torej, gospod Trunk. Saj je vse božja volja! Bo li Bog dal, da židje uničijo žide. In ko pogine zadnji žid, tedaj pridejo za vas zlati časi. Vsi pravoverni kristjani bodo lepo v senci ležali in odpirali usta, v katera bodo letele pečene piške. In kaj boste pili?

* * *

Po končanem delu.

Svet je hudoben, je rekel Ire, ko so ga zaprli, ker je pretepel svojo staro.

K. T. R.

Samomor ruskega oficirja. — Na savskem mostu pri Beogradu se je vrgel pod osebni vlak, ki je prihajal iz Subotice, bivši ruski oficir V. Aleksijev. Lokomotiva ga je popolnoma raztrgala. Vzrok samomora ni znan.

Utopila se je. — Pri pranju perila ob Ljubljanici je padla na Verdu v vodo 13-letna hči vdove Frančiške Ogrin, Francka ter utonila.

Umrli v Ljubljani. — Josipina Šedeu, vdova bločnega sluge, 89 let, — Leopold Spreitzer, železn. strojevodja v pok., 55 let, — Marija Rotner, gostilničarjeva hči, 20 let.

Prvi ženski profesor na Mariborski gimnaziji. — Namesto profesorja dr. Pečovnika, ki je bil imenovan za oblastnega šolskega nadzornika, je za profesorico matematike in fizike na mariborski gimnaziji imenovana Mara Gašper, ki je prva ženska učna moč na omenjenem zavodu.

Poštna služba v Sloveniji. — Po statističnih podatkih ljubljanske poštne direkcije je v Sloveniji 333 poštnih uradov, pri katerih opravlja službo 1598 nameščencev. Med temi je 800 uradnikov, 562 zvaničnikov in 236 služiteljev.

Zgledi vlečejo. — Toliko samomorov in poskušenih samomorov, kakor jih imamo zaznamovati letos, se ni prigodilo v Ljubljani že leta in leta, ne med vojno in ne po prevratu. Po enkrat in dvakrat na teden je klicana rešilna postaja v različne dele mesta, kjer se bori prostovoljni kandidat smrti z življenjem. Največ je zastrupljenj s solno kislino, lizolom itd., vzrok pa beda ali nesrečna ljubezen. Dne 25. septembra je izpila v samomorilnem namenu večjo količino lizola tudi 22-letni L. P., stanujoča pri svoji materi v Švabičevi ulici št. 11. Nesrečno dekle so še pravočasno prepeljali z rešilnim vozom v bolnico. Iz raznih pisem je razvidno, da je hotela deklica v smrt radi nesrečne ljubezni.

RAZNE VESTI

BOJ NA ŽIVLJENJE IN SMRT.

Pobojnik ranjen, toda je ušel.

Chicago, Ill. — Martin J. Durkin, fino oblečen tat avtov in pobojnik, ki je lani v mesecu decembru obstrelil tri policaje, ko ga hoteli aretirati, je ustrelil svojega detektiva Edward C. Shanahana v dvoboju s samokresom, ki se je vršil v neki goraži. Durkin je stopil v svoj avto, ga zagnal in ubežal. Shanahan in policija so hoteli izvedeti, kako je prišel do tega avta. Ušel pa ni srečno. Lee Porter, lastnik goraže, je rekel, da je videl, da je bil Durkin zadet v trebuh in da je vozil avto semintje po cesti, ko je podil južno od Tri in trideset ceste.

O polnoči so našli avto v neki privatni goraži. Oškropljen ni bil s krvjo, toda v njem so našli luknjo od krogle. Policija sodi, da je imel pobojnik na sebi oklep, ki ga je rešil težke poškodbe. Policajski oddelki in javni detektivi so se nato razlili po mestu, da ujamejo Durkina. Seveda zaman.

Oblasti so iskale Durkina zaradi raznih zločinov in pregreškov. Odrejeni so bili tudi zvezni detektivi. Izvedeli so kje ima svoj avto. Ko je detektiv John Toney šel k telefonu, da pozove več policije, je Durkin prihitel v goražo. Detektiv Shanahan je stopil predenj s samokresom v roki in mu rekel: "Vdaj se, dvigni roke kviško." Durkin je segel po svoj samokres, detektiv je pa ustrelil. Lastnik goraže pravi, da je stal blizo in da je nemogoče, da je detektiv zgrešil svoj cilj, ker je bil od pobojnika oddaljen le dva metra. Nato je pobojnik dvakrat ustrelil in detektiv je padel. Durkin je skočil v avto in še dvakrat ustrelil na detektiva, ki je ležal na tleh in nato pognal avto iz goraže.

Razpust framazonov v Italiji.

Rim, 12. okt. — Vodstvo framazonske organizacije v Italiji je odredilo, da framazonske lože prenehajo s sejami in sploh z vsakim gibanjem do nadaljne odredbe. Izgredi v Florenci, v katerih je bilo več prostozidarjev in fašistov ubitih, so vsekakor povzročili ta korak. Nekaj se govori, da bodo framazonske lože začasno razpuščene.

Nemci imajo podmorski radio.

Berlin, 10. okt. — Prve poskušnje s podmorskim radijem se izvrše te dni na morskem dnu pri Heligolandu. Potapljač A. Hamrstorf bo govoril pod morjem in na tisoče ljudi v Nemčiji, Skandinaviji in Angliji, ki imajo prejemnike, je povabljenih, naj poslušajo. Poskušnja na kratko daljavo se je že obnesla. Potapljači na dnu lahko govore z osebami na ladji nad njimi in z drugimi potapljači pod vodo.

Krvavi izgredi v Panami.

Balboa, Cona panamskega kanala, 12. okt. — V nedeljo zvečer so v mestu Panami izbruhnili izgredi na glavnem trgu Santa Ana Plaza med policijo in zborovalci, ki zahtevajo znižanje stanarine. Policija je prejšnji dan prepovedala javne shode na ulicah. Kljub temu se je zbrala proti večeru velika množica delavcev na omenjenem trgu. Govorniki so pozivali množico, naj preneha plačevati stanarino, dokler ne bo znižana. Policisti so naskočili zborovalce in takoj se je vnela bitka. Ko se je razkadilo dim iz revolverjev, je ležal na tleh eden mrtev, dva smrtno ranjena in deset lahko ranjenih oseb. Delavci v Panami zaslužijo okrog $45 mesečno, plačevati pa morajo do $18 stanarine za eno samo sobo.

Pariz je oborožen; komunistična stavka.

Pariz, 12. okt. — Pred kratkim aranžirana komunistična generalna protestna stavka v Franciji proti maroški vojni prične danes. Trajala bo 24 ur. Vlada je mobilizirala policijo in velik del vojaštva. Pariz je že sinoči izgledal kakor vojaški tabor.

Moderno.

Gospodična, nikar me ne odbijte, moj oče je bogat.

— Ali je udovec?

UTOPIJA PONESREČILA.

Trditev socialistov se je ponovnovno izkazala za resnično.

Los Angeles, Cal. — Job Harriman je imel s svojo komunistično občino tako srečo, kakor so jo imeli vsi, ki so skušali v kapitalistični človeški družbi vzpostaviti komunistične kolonije. Pred dvanajstimi leti je ustanovil komunistično občino Llano del Rio. V začetku je šlo vse gladko od rok. Moški so opravljali konstruktivno delo in ženske so kuhale v občinski kuhinji za vso občino. Izgledalo je dobro in končno je občina narastla na 750 oseb.

Ali s to občino se je zgodilo kot z vsemi takimi utopističnimi poizkusi v kapitalistični človeški družbi. Pričela je razpadati. Job Harriman zdaj sam priznа, da je bil v zmoti, kot so bili vsi utopisti, ki so mislili s takimi zgledi poboljšati človeško družbo, ko pravi: "Naučil sem se, da socialni problemi niso samo gospodarski, temveč so tudi biologični (biologija je življenska veda)."

Socialisti, ki širijo socialistične ideje na podlagi znanstvenega socializma, t. j. na podlagi naukov Karla Marksa in drugih socialističnih mislecev, so vedno svarili pred takimi utopističnimi poizkusi, ker so neizvedljivi v kapitalistični človeški družbi. Socializem se da izvesti le po vsem kulturnem svetu, ko je kapitalizem odigral svojo zgodovinsko nalogo. Zato se pa socializem ne da uvesti čez noč, še manj pa vzpostaviti s krvavimi prekucijami, kakor sodijo tisti, ki socializem poznajo le po imenu, ampak pot za prihod socializma je treba pripravljati stopnjevaje, da postane človeška družba zrela za njegov sprejem. Socializem se ne more uvesti v človeški družbi, ako človeška družba ni zrela zanj. Zrelost pa prihaja s podukom in izboljšavanjem uredb človeške družbe v času, ko kapitalizem izvršuje svoje destruktivno delo in postaja za človeško družbo vedno bolj nepreneslјiv.

IZ PRIMORJA

Pošten italijanski glas o Vrtojbi. Izmed vseh italijanskih listov, ki so obravnavali izmišljeno govorico, da je bilo vojaško pokopališče v Vrtojbi na Goriškem opustošeno po domačinih, se je oglasil s pošteno besedo edino tednik "Voce di Gorizia," ki graja postopanje fanatičnih režimovcev takole: "Prefekt obmejne pokrajine, v kateri žive drugorodci, mora znati presojati vsako dejstvo po njegovi točni vrednosti, zakaj tudi majhen dogodek, ki kaže sprva, da spada v kompetenco sodne policije, dobi lahko političen značaj in večjo važnost. Prefekt mora tak dogodek najprej presoditi in šele potem ukrepati kakor zahteva položaj." Naj si fašisti zapišejo te stvarne besede v album ter se v prihodnje po njih ravnajo.

Smrtna kosa. V Trstu je preminula Terezija Cerkvenik.

Smrtna kosa. Umrla je v Avčah na Kanalskem 18letna Karolina Kovačičeva. V Bertoših poleg Pazina v Istri je preminul Ivan Bertoša, katerega so Italijani l. 1919 internirali.

Umrl je kmet Ivan Vadnjal iz Velikega otoka pri Postojni, katerega je zabodel pri vojaških manevrih italijanski vojak z bajonetom. Vadnjal je srečal vojaka na njivi pri tatvini sadja.

Hišne preiskave vprizarjajo orožniki in miličniki v Istri. Zadnje dni so zopet bili v Gračaštini, kjer so preiskali tri hiše, seveda brez uspeha.

Goriški Slovenci gredo v Rim. Pod vodstvom goriškega knezoškofa dr. Sedeja bo romalo v Rim 300 goriških Slovencev, katere bo spremljala desetorica duhovnikov.

"Voce di Gorizia" bo izhajala odslej po trikrat na teden, fašistovsko glasilo L'Isonzo pa je prenehalo izhajati, ker mu je pošel kapital za izdajanje.

Obžalovanja vreden dogodek. Blizu Ajdovščine je obstrelil 12-letno Ivanko Slovec iz Loga orožniški maršal, ki je mislil, da se skriva za grmom, kjer je ležala deklica, zajec, od katerega si je obetal dobro pečenko. Deklico so prepeljali v goriško bolnišnico in ni verjetno, da bi okrevala.

Iz sovjetske Rusije

Dvestoletnica Ruske akademije znanosti. Proslava dvestoletnice Akademije znanosti je zbrala v Leningradu učenjake vseh narodov. Ob tej priliki prihajajo akademiji z vseh delov sveta pozdravna pisma, polna priznanja ruskim učenjakom, ki so služili ideji resnice enako zvesto v najrazličnejših razmerah skozi svetovno vojno do danes. Pozdravna pisma so poslali tudi zastopniki tujih držav iz Moskve; Maksim Gorkij je iz inozemstva čestital ruskim učenjakom, obžalujoč, da se ne more osebno udeležiti proslave.

Prvi predsednik Karpinski je pozdravil udeležence; potem je govoril Kalinin, ki je izjavil, da so potrebna pogostejša mednarodna zborovanja znanstvenikov, veseli pa ga, da bodo ob tej priliki udeleženci lahko na lastne oči videli kako sodeluje vse prebivalstvo Rusije s sedanjo vlado. V imenu Nemčije je pozdravil zborovalce poslanik Brockdorff-Rantzau, v imenu Francije dva učenjaka Silvain-Levy in Poillot, ki sta prinesla pozdrave od Painleveja in de Monzie. Indijec profesor Raman je pozdravil v imenu tristomilijonskega naroda. Za njim so govorili zastopniki Anglije, Italije in Grške ter udeleženci iz drugih dežel.

Sovjetski komisar za prosveto s. Lunačarskij je v pozdravnem govoru omenil zasluge, ki si jih je akademija pridobila za svobodno državo. Revolucija in veda imata neko skupnost in to je: resnica. Danes vidimo kako visoko je že dvignila prosveta ruske mase. Proračun za ljudsko prosveto je večji kakor za vse ostale oddelke. Na Leninovo iniciativo je bil ustanovljen "komite državnih načrtov," v katerem sodelujejo učenjaki vseh naziranj.

Uradni proslavi Akademije sledi proslava 28-letnega truda 48ih članov, med katerimi se nahajajo predsednik Karpinski, tajnik Oldenburg in knjižničar Orlov, ki je star 91 let. Učenjaki so si sestavili seznam vseh znanstvenih naprav sovjetske Unije in jih bodo po vrsti obiskali. Amerikanca profesor Goodrich in polkovnik Hackell sta si že prve dni ogledala zavod Krasni Putilovec. Akademija je priredila banket, ki se ga je udeležilo 700 oseb. Govorniki so izjavili, da ostane zveza z rusko Akademijo znanosti najrealnejši stik narodov.

Proslava je pokazala, da so uspehi ruskih znanstvenikov pridobili splošno spoštovanje sovjetski Rusiji, ki je ravno s skrbjo za znanstveni in prosvetni napredek omogočila razvoj vseh ved in znanstveni akademiji odprla pot v častno bodočnost.

Gospodarstvo v sov. Rusiji. Državna komisija Gosplan je objavila poročilo za 1. avgust. Žetev meseca julija je dosegla 70 milj. ton žita, torej 5 milj. več kakor v juniju in 28 milj. več kakor lani istega meseca. Kakovost žita je izborna, tako da ostane za izvoz 16,700.000 ton žita. Lanu so letos pridelali 284,000 ton, torej 84,000 ton več, bombaža je letos 500,000 proti lanskim 367,700 ton.

V industriji je množina izdelkov manjša kakor v juniju, ker se mnogo delavcev nahaja na dopustih in raznih kongresih. Vendar vztraja dvakrat višje kakor je bila lani v sodobi, namreč na izdelni vrednosti 193 milij. rubljev. Le pridobivanje kuriva (premoga itd.) je tudi v juliju napredovalo in sicer od 1,274,000 ton v juniju na 1,307,000. Pridobivanje petroleja je napredovalo za 0.6 odst. do 600,000 ton in sicer je bila v Baku produkcija za 21% večja kakor junija, v Groznem pa za 17.5 odst. manjša. Notranja trgovina je na moskovski borzi dosegla 317 milij. rubljev. Pokrajinske borze so imele promet 372 milij. 800,000 rubljev, torej 40 mil. več.

Zunanja trgovina je padla od 111 na 102 milijona, ker je medtem izvoz padel za 11 in se uvoz zvišal za 6 milijonov. Odločila je velika množina strojev, ki si jih je država nabavila v inozemstvu.

Poročilo nam predočuje v številkah, kakšen pomen ima letošnja dobra žetev. Gospodarstvo Rusije je danes bolj trdno kot kadarkoli pred revolucijo.

Obisk v Baku. Francoz, ki je potoval v Baku, opisuje svoje potovanje in pridobivanje petroleja iz tamošnjih vrelcev. Ko je potoval skozi Georgijo, ki veže Kaspiško in Črno morje, se je takoj spomnil, da so evropski kapitalisti s svojim napadom in socialističnim pučem v Georgiji pravzaprav mislili samo na palce, ki jih še bolj srbijo odkar so jim zaprta vrata do ruskih bogastev.

Danes so ta bogastva last ruskega proletariata, ki se z njimi trudi in jih uživa. Baku daje 360 milijonov pudov petroleja na leto. Upravlja ga naftni trust pod načelstvom Simirovskega, ki je bil do revolucije navaden delavec in je priprost še vedno kakor je bil. Pri vrelcih zidajo letos desettisoč stanovanj v dvo in trinadstropnih poslopjih z modernimi vodovodi in razsvetljavo. Požarna bramba deluje brezhibno. Tujci, ki vidijo danes Baku, razumejo revolucijo.

Volilna reforma v sovjetski Rusiji. — Iz Moskve poročajo, da izdeluje vseruska osrednja volilna komisija načrt novega volilnega zakona, ki bo predložen na prihodnjem zborovanju vseruskega izvrševalnega odbora. Volitve se bodo vršile na javnih zborovanjih, katerim bo moralo prisostvovati najmanj 35 odst. volilcev. Vsi prisotni volilci se bodo morali vpisati v posebno listo.

Sovjetska reforma družinskega prava. Kakor poročajo "Izvestja", je sklenil svet ljudskih komisarjev predložiti vseruskemu osrednjemu izvrševalnemu odboru nove zakonske načrte o zakonskem in družinskem pravu. Po novem zakonu bodo popolnoma enakopravne vse registrirane in neregistrirane poroke. Pri razporoki bodo odpadle vse ovire in formalitete. Za razporoko ne bo treba nobenega sodnega sklepa. Odpravljene bodo tudi vse razlike med zakonskimi in nezakonskimi otroci.

Farinacci, bivši prostozidar. Znano je, da je glavni tajnik fašistovske stranke Farinacci napovedal najostrejši boj prostozidarstvu in da je celo ukazal opustošenje raznih prostozidarskih lokalov. To Farinaccijevo početje je povzročilo zanimivo polemiko med njim in ravnateljem rimske "Tribune", Giordanom, ki je trdil, da je bil Farinacci še nedavno sam član prostozidarske lože. Sedaj pa priobčuje "Voce Republicana" tri dokumente, iz katerih je razvidno, da je Farinacci l. 1915 kot železniški nastavljenec v Cremoni prosil za sprejem v prostozidarsko ložo, da je prisegel prisego in napravil oporoko po prostozidarskih predpisih.

RAZNO

Medved utopil cigana. Razburljiv prizor se je v minulih dneh odigral v Moskvi. Petnajstleten cigan je vodil na verigi ukročenega medveda; da bi imel proste roke, si je ovil verigo okrog pasu. Ko sta šla okoli ribnika, se je medvedu nenadoma zahotelo po kopeli in je skočil v vodo. Preplaval je ribnik in prišel na drugi breg, toda njegov mladi vodnik, ki je bil z verigo nanj privezan, je bil mrtev. Prizor so gledali mimoidoči, a nihče se ni upal rešiti dečka, ki je bil v tako nevarni družbi.

Opičja bitka. Pred kratkim je vladalo v berlinskem zoologičnem vrtu velikansko razburjenje med opicami, ko je prišel nov transport več živali iz Abesinije. Ko so spustili strežniki kakih 70 pavijanov iz zabojev, je nastala pravcata bitka med opicami, ki so jih le težko ločili. Dvajset živali je bilo hudo ranjenih. Komaj jih je bilo mogoče spraviti v kletke. Slučajno so bila odprta vratca in 20 pavijanov je prišlo na vrt, kjer so se dolgo potikali. Na vrtu je bilo polno občinstva, ki je z zanimanjem gledalo čudno vrvenje eksotičnih gostov. Končno se je strežnikom posrečilo ujeti vse opice razen ene.

Hči lorda Curzona socialistična kandidatinja.—Pri sestanku je soglasno določila angleška delavska stranka kot kandidatinjo za volilno okrožje Stocke lady Nosleyevo, hčer pokojnega angleškega vnanjega ministra lorda Curzona. Gospa je imela na zastopnike delavcev nagovor, v katerem je rekla, da sprejme ves program socialistične stranke. Rudarska industrija je sedaj zrela za socializacijo. Edini izhod iz sedanjih težav je po mnenju kandidatinje socializem.

Čičerin postavlja Radića na laž. — "Prager Presse" objavlja brzojavko iz Moskve, v kateri sovjetski komisar za zunanje zadeve Čičerin demantira Radićevo izjavo v Ženevi, da je Čičerin rekel v razgovoru z njim, da bo dr. Fritjofa Nansena izgnal iz Rusije kot antantnega vohuna. Čičerin izjavlja, da si je Radić to enostavno izmislil in da se o tem sploh nikdar ni z njim razgovarjal.

Samomor starca radi nesrečne ljubezni. V hercegovinski Bjelogorici so doživeli domačini ljubezensko senzacijo, ki se primeri večkrat v življenju, a ne konča vselej tragično. Stari kmet Mate Šimunović se je smrtno zaljubil v mlado hčerko svojega soseda. Dekle je bilo kakih štirideset let mlajše od starca in je zavračalo ženitvene ponudbe, dasi je bil ponudnik imovit kmet. Ko je Šimunović videl, da ne doseže uspeha pri hčeri, je šel k staršem. Tu je imel več sreče. Roditelja sta v pohlepu po velikem premoženju dala otroka starcu za ženo. In tu začenja dekletova tragedija: Šimunović je je postal zoperno sladek in vsiljiv, da ga je dekle zamrzilo. Njegove navzočnosti ji je bilo kmalu preveč, da je mlada žena ostavila starega fauna in zbežala nazaj v roditeljsko hišo. Šimunović je prišel ponjo, a je ni mogel pregovoriti, da bi se vrnila k njemu. Skušal je vnovič vplivati na njene starše, a sedaj se je postavila na stran hčere tudi mati. Kljub temu pa je starec dosegel, da je oče pregovoril otroka, naj gre nazaj k svojemu možu. Hči je šla, a je ponoči zbežala od njega in se zatekla domov ter je izjavila staršem, da raje umrje, kakor da prebije še eno noč pod Šimunićevo streho. Naslednje jutro je Šimunović obupal nad svojim življenjem. Napotil se je še enkrat k mladi ženi in jo prosil, naj mu ostane zvesta. Žena ga je odbila in mu naravnost povedala, da se nikoli več ne vrne k njemu. Nato je starec šel domov in se zaprl v hišo. Čez dva dni so ga našli ljudje mrtvega. Prerezal si je žile na zapestju in je izkrvavel. V Bjelogorici je izzvala njegova smrt tem večjo pozornost, ker se bo začela sedaj pravda za ogromno dedščino. Šimunović je namreč umrl brez oporoke ter ima sorodnike, ki ne bodo privoščili zapuščine ženi, katera je povzročila, da je na tak način sklenil svoje življenje.

Slovenska Narodna Podporna Jednota

Ustanovljena 9. aprila 1904 — Inkorp. 17. junija 1907 v državi Illinois

GLAVNI STAN: 2657-59 SO. LAWNDALE AVE., CHICAGO, ILLINOIS

Izvrševalni odbor:

UPRAVNI ODSEK:

Predsednik Vincent Cainkar; podpredsednik Andrew Vidrich, R. F. D. 7, Box 103, Johnstown, Pa.; gl. tajnik Matthew Turk; tajnik bolniškega oddelka Blas Novak; gl. blagajnik John Vogrich; urednik glasila Jože Zavertnik, upravitelj glasila Filip Godina.

POROTNI ODSEK:

Martin Železnikar, predsednik, Box 276, Barberton, Ohio; Frances A. Tauchar, 2827 S. Ridgeway Ave., Chicago, Ill.; John Križmančič, 13111 Benington Ave., West Park, Ohio; Mary Udovich, 2623 S. Ridgeway Ave., Chicago, Ill.; John Terčelj, Box 22, Strabane, Pa.

BOLNIŠKI ODSEK:

OSREDNJE OKROŽJE: Blas Novak, predsednik, 2627-59 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

VZHODNO OKROŽJE: Jacob Ambrožič, Box 286, Moon Run, Pa. Joseph Zorko, RFD. 2, Box 114, West Newton, Pa.

ZAPADNO OKROŽJE: Anton Šular, Box 104, Gross, Kans., za jugozapad, Frank Klun, Box 399, Chisholm, Minn., za sev. zap. John Goloh, Box 144, Rock Springs, Wyo.

Nadzorni odbor:

Paul Berger, predsednik 2853 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill., Richard J. Zavertnik, R. No. 1, Hinsdale, Ill.; Frank Zajc, 3639 W. 26th St., Chicago, Ill.

Združitveni odbor:

Predsednik: Frank Aleš, 2124 So. Crawford Ave., Chicago, Ill.; Joško Oven, 3639 W. 26th St., Chicago, Ill.; John Olip, 2426 So. Clifton Park Ave., Chicago, Ill.

VRHOVNI ZDRAVNIK: Dr. F. J. Kern, 6233 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

POZOR! — Korespondenca z glavnimi odborniki, ki delajo v glavnem uradu, se vrši takole:

VSA PISMA, ki se nanašajo na posle gl. predsednika se naslove: Predsedništvo S. N. P. J., 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

VSE ZADEVE BOLNIŠKE PODPORE SE NASLOVE: Bolniško tajništvo S. N. P. J., 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

DENARNE POŠILJATVE IN STVARI, ki se tičejo gl. izrševalnega odbora in jednote vobče se naslove: Tajništvo S. N. P. J., 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

VSE ZADEVE V ZVEZI Z BLAGAJNIŠKIMI POSLI se pošiljajo na naslov: Blagajništvo S. N. P. J., 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Vse pritožbe glede poslovanja v gl. izrševalnem odboru se naj pošiljajo Paul Bergerju, predsedniku nadzornega odbora, čigar naslov je zgoraj.

Vsi prizivi na gl. porotni odsek se naj pošiljajo na naslov: Martin Železnikar, Box 276, Barberton, Ohio.

Vsi dopisi in drugi spisi, naznanila, oglasi, naročnina in sploh vse kar je v zvezi z glasilom jednote, naj se pošilja na naslov: "PROSVETA", 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Za kratek čas

Po rusko.

V Nici na Francoskem sta umrla istega dne neki ruski general in neka stara Angležinja. Pogrebni zavod se je zmotil in je poslal telo Angležinje v Petrograd, generalovo pa v London. Rojaki stare Angležinje so hoteli, predno spuste telo v grob, še enkrat videti svojo drago tetko. Odprli so krsto in — joj! — vidijo mrtvega generala v vsej uniformi. Ko so od prestrašenja prišli malo k sebi, so poslali brzojavko generalovim sorodnikom v Petrograd, odkoder pa so dobili v odgovor sledeči brzojav: "Včeraj smo pokopali vašo tetko z vsemi vojaškimi častmi. Delajte z generalom kakor znate!"

Sultanova oblast.

Mohamed II. se je sprehajal iz mesta, in je našel kmeta, ki je ves izmučen od dela čepel kraj njive in se branil muh. Sultanu se je storilo hudo radi bednega seljaka in vpraša ga:

Kaj želiš, da storim zate?

Kdo si ti? vpraša kmet.

Jaz sem sultan, imam oblast od boga, da naredim kar hočem.

Če je tako, pa zapovej tem muham, da me ne bodo več pikale.

To pa ni v moji oblasti. Zahtevaj kaj drugega!

Kmet se nasmeje in reče: Kak sultan pa si, ko še nad eno muho nimaš oblasti?

Med kolegi.

Čujte kolega, ali ste imel kdaj smole v zdravniški praksi?

— Pa še kake. Še nedavno tega, sem ugotovil na nekem bolniku lahki črevesni katar, pozneje pa sem izvedel, da je dovolj bogat, da bi se mu lahko vnelo tudi slepo črevo.

Prenagli se je.

Ona: Predno sem se s tabo omožila, sem imela dvajset snubačev.

On (jezno): Potemtakem bi bila lahko vzela prvega magarca, ki te je vprašal.

Ona: Saj sem to storila.

Zlobno.

A.: Nisem vedel, da vi poznate mojo soprogo.

B.: Poznam jo jako dobro.

A.: Odkod? Ali ste bili kdaj pri nas?

B.: Ne, ali naša sobarica je služila pri vas.

Profesorska.

Profesor X (ko je izvršil operacijo, svojemu pomočniku): Tako, zdaj lahko prebudite pacijenta in recite mu, da je ostal pri življenju.

"Koprive".

Slavko Grum:

VRATA

Sedaj vem gotovo: nalašč so ti glasovi tam, zaradi mene so. In starka, najbrže je radi mene gluha. Da vse čujem, zato je gluha.

Žena iz dvorišča, ki mi je dala to sobo v najem, ni ničesar omenila, da še kdo stanuje poleg mene. V vratih ni ključke in zdi se mi, da so zabita.

Čudno je živeti tako drug poleg drugega in ne poznati obrazov. Vse njene besede vem, vse šume gibov, njenega obraza, njenih rok ne vem.

Sedajle si je morala zajeti koleno in se nagniti z životom naprej.

— Pesek, pesek je izpral dež, — je ponovila že tretjič.

Skušam si predstaviti njen obraz. Zaprem oči, poslušam. Zelo svetle lase mora imeti, skoro rdeče. In — zanemarjena mora biti; nikdar ne slišim, da bi se umivala.

Mati, mati je v črnem in se nikdar nič ne premakne. Prastara mora biti. Mogoče je celo že umrla in se je le pritajila, kakor da spi. Prav potiho je umrla, da mlada ne ve in jo more še dalje mučiti s svojo navzočnostjo.

— Pesek, pesek je izpral dež. —

Če ne poslušam besed, se mi zdi, da poje.

Na pokopališču je bila danes. Grobarju je naročila, da obsuje zopet grob s peskom, ki ga je izpral dež. Ves čas že ponavlja to o pesku. Nalašč ponavlja, ker ve, kako zoprn mi je ta pogovor. Prepričati me hoče, da ga je imela rada. Ne verjamem ji, zato me muči vedno znova. Čimbolj se ji upiram, s tem večjo naslado oblikuje njegovo ime. Prejle sem se celo naglas zasmejal.

Starka se je zbudila od mrtvih:

— Kaj? —

— Takrat, v Italiji, je bilo najlepše. Tik pred odhodom so Vladu preložili dopust in sem odpotovala sama. V nekem penzjonu sem ležala na divanu in ga čakala. Čez strop nad menoj so bile vržene rože in jem ga čakala. —

Gnusi se mi, bolan sem njenega glasu. Brezmejno sovraži svojega mrtvega moža, vendar hlini materi te spomine. Tudi starka ve, da laže ter jo posluša z napeto skrbnostjo. Potrebne so jima te laži, da se moreta mučiti.

Roka mi pade ob postelji. Celo večnost že tičim tu v tem podstrešju, prepričan sem bil, da sem jim končno utekel, sedaj pa so vstali zopet tam za vrati.

Pridrli so iz ulice in mi segajo v misli.

Zakaj ne morem biti nikjer sam? Sam in vstajajoče sence, obledele rože na tapetah.

*

Pozvonilo je. Vsa vzhičena leti Hana na hodnik, utaplja došleca v svojem smehu. Vsakega pozdravi tako, vsakega s tem narejenim priskutnim smehom.

Mala je prišla, Gina. Imeti mora osem, deset let in kakor Hana, je njena mati vdova po oficirju.

Sedaj začne zopet tista njena igra z otrokom. Pusti jo korakati po sobi, vežbati kakor vojaka. Za praznike ji je kupila sabljo in čepico. Na zofo jo vzame, stiska k sebi, poljublja jo in kliče z moškimi imeni.

—Tesneje, še tesneje. Vlado! Tako. In sedaj povej, kaj si počel danes? —

Zakaj me muči s to igro? Ali hoče, da postanem ljubosumen?

Njen glas se je naenkrat izpremenil. Stara je morala zaspati. Boji se je. Kadar spi, je njen glas drugačen.

Gina pripoveduje, kdo je bil zadnje dni v obiskih. Gospa Lebanova je bila in stari general je prišel. Gospa Lebanova je imela nov plašč in —

Mala je zaječala. Kakor v spolni sili je zaječala.

Kaj počenja z otrokom? — Kaj — kri mi vdari v obraz, čisto na vratih tiščim uho. Hana se smeje, na vsa usta se smeje, kakor bi vedela, da poslušam in me muči radovednost.

Tudi Gina se smeje sedaj. Nekaj šepetata in se smejeta. Kaj uganja z otrokom?

Užaljen sem. Vtanem in se stisnem v svoj kot. Nikdar več nočem poslušati, kaj se godi tam zadaj.

*

Še vedno ne morem premagati v sebi nagnenja do literature, čeprav sem še vselej sklenil, da ne pričnem nikdar več. Vsi moji ljudje so bolni melanholiki, brezdelni posedajo za šipami in se ne menijo ničesar več. Vse že vejo. Vsako stvar pričnem enako: Tu sedim in je prasketanje ognja, mreža dežja za šipo.

Dež, vedno dež.

Danes sem pričel študijo o samomoru. Sklanjam se nad list papirja in zapišem: "Onstran".

Najprvo hočem dokazati, da samomorom ni vzrok nesrečna ljubezen, brezposelnost in tako dalje, temveč da nastopi želja po smrti v večini slučajev primarno iz človeka samega, iz bolezni, če hočete. Za primer navajam čevljarčka, ki se je pred kratkim skušal končati v naši hiši in ki pri milem Bogu ni imel vzroka za to. Vse dni je veselo žvižgal in smolil čevlje, nekega jutra pa ga najdejo visečega ob oknu. Ko so ga rešili in vprašali zakaj, je bil ves zbegan in osramočen. Mencal je z dlanmi in dejal, da je bilo vse tako pusto, ko se je zbudil zjutraj.

Dokazati hočem, da samomorom sploh ni vidnega vzroka. Da je pač nekje med nami smrt in — takole proti jutru, ko se začne kopati dan od tal — ko lepi na šipah umazana vlaga —

Že naprej uživam, kako se bodo zgražali. Spogledovali se bodo, kakor da imajo slabo vest in sem jih utihotapil na zločinaski misli.

Da, povejmo si naravnost, vsak misli na to, da bi se splazil proč in vsakemu zavidamo, ki se mu posreči. Nevoščljivi smo; s skrbnimi, zavistnimi očmi pazimo, da se kdo ne odstrani in če ga zalotimo, ga surovo pahnemo nazaj. Prosim! Moja gospodinja na dvorišču je pravila, da so pred dnevi pobrali nekoga v kavarni na ogiu naše ulice. Smejati sem se moral, ko je pravila, kako se je razburjal natakar. Dotični je prišel in sedel v pozabljen kot. Zahteval je čašico črne in natakar je pravil, da ga je dlje časa opazoval, kako je poslušal godbo. Potem, zgubil da ga je izpred oči in — silno zahrbtno da je napravil! Menda so ravno hrupno ploskali, tedaj je prilil kavi strupa in se prav potihoma splazil na ono stran. Neznansko ogorčen je bil natakar!

Tudi o onem bom povedal, ki sem bil sam priča. To ni bilo pri nas zunaj, ampak v nekem lokalu, v notranjem mestu in še tiste čase, ko sem rad hodil naokoli. Lepe žene so bile tam, trudne roke. V rahlih valih je pljuskala godba, usihala ob težkih, žametnih zastorih.

Gospod ob kaminu pozabi cigareto, strmi v zrak. Nekdo dvigne časopis, ga odloži. Nihče ne čita več, vse že vejo.

Iznenada je počil strel, razcefral zrak v cunje. Zaposleni, prehitevajoči so koraki. Telefon. Možje z rdečimi čepicami, zdravnik. Hvala Bogu, ni nevarno! Krogla je samo oškrnila kost, šok.

Tedaj sem videl starca z glistasto roko, ki mu je preje prvi močil glavo. Ko je izjavil zdravnik, da bodo samomorilca rešili, so se mu sprostile prsi in usta mu je spreletel — zloben, satanski nasmeh.

Vse to bom povedal.

Ali mogoče — mogoče tudi ne bom. Čemu —

Za vrati je vstal šum, zganila so se krila. Preoblači se. To vzgibavanje oblačil me vznemirja, misliti moram na njeno nagoto.

Zdraženi psi se vspnejo ob meni, udam se hotnim slikam. Visoka je, zravnan stas mora imeti, rečem in zapiram oči, da jo boljše vidim.

Danes ne bom mogel delati več.

Potujem. Od okna do peči in od peči zopet do okna.

*

V postelji sedim in si skušam predstaviti, kako bo, kadar me ne bo več. Svojo sobo gledam, kako živi naprej in se plazijo ob stenah sence, čeprav nisem več prisoten v nji.

Danes dolgo ne vstane. Včeraj je bila zunaj in nisem čul, kdaj je prišla ponoči domov. Kaj če sploh ne vstane in ne bo več glasov? Zazeblo me je. Kakor jo sovražim, sem se tako navadil njene bližine, da mi je ta misel neznosna. Nalašč korakam hrupno po sobi in premikam stole, da jo predramim.

Zganila se je; preokrenila se je v postelji in zasmejala. Rdeča je bila in sedaj se smeje, da sem se tako nerodno izdal.

Sram me je. Sedaj misli, da sem zaljubljen. Ne zmenim se več zanjo.

Izredno dolgo se oblači. Najbrže bo šla zopet ven. Zadnje čase hodi mnogo ven.

Poslušam vzgibanje oblačil in sem žalosten. Mogoče čuti mojo žalost in ostane doma.

Ravnatelja pričakujeta, zato se oblači tako skrbno. Prišel bo na obed. Kam naj ga posadita, se menita.

Prišel bo zopet in njegov hrupni glas bo med njo in menoj.

Odtrnil sem raz stene pajčevino in jo razpel med prsti.

*

Že zopet je tukaj. Vsak dan prihaja. Na zofi sedi poleg nje in z mesnatimi rokami razsipava svoj ohrupni glas.

On vidi njen obraz, obliko njenih nog ima pred seboj.

(Konec prihodnjič.)

Laborit Bramley umrl.

London, 12. okt.—Fred Bramley, znani voditelj v tradeunijskih krogih in bivši delavski poslanec, je nenadoma umrl.

Agitirajte za "Prosveto"!

ALASKANSKA ŽELEZN OBTOŽENA.

New York, N. Y. — Feder veleporota je obtožila Alas sko antracitno železnico, nj ga predsednika George V. W tla in njenega bivšega glavn ravnatelja Charles D. Davisa so kršili meddržavni trgov zakon.

NAROČNIKI POZO

Znamenje (Sept. 30.-19 pomeni, da vam je naročn poteklo ta dan. Ponov jo pravočasno, da vam li ne ustavimo. Ako lista prejmete, je mogoče vst ljen, ker ni bil plačan. A je vaš list plačan in ga prejmete, je mogoče vst ljen vsled napačnega na va, pišite nam dopisnico navedite stari in novi slov.

Naši zastopniki so vsi d štveni tajniki in drugi stopniki, pri katerih lah plačate naročnino.

Naročnina za celo leto $5.00 in za pol leta pa $2. Člani S. N. P. J. plačajo pol leta $1.90 in za celo l $3.80.

Za mesto Chicago in cero za leto $6.50, pol l $3.25, za člane $5.30.

Za Evropo stane za pol ta $4.00, za vse leto pa $8.

Tednik stane za Evro $1.70. Člani doplačajo sa 50c za poštnino.

Naročnino lahko tudi mi pošljete na naslov:

UPRAVNIŠTVO
"PROSVETA
2657 S. Lawndale Ave.,
CHICAGO, ILL.

DA SKUHAS DOBRO VO, PIŠI PO NAŠE PRODUKTE.

imamo v zalogi slad, hmelj, sladk in vse druge potrebščine. Pozn in se prepričajte, da je doma pri kuhani vedno le najboljši in naj nejši.

Grocerijam, sladčičarjem in v p dajalne železnine damo primerno popust pri večjih naročilih. Pišite informacije na:

FRANK OGLAR,
6401 Superior Avenue, Cleveland.

MEDVLADJE

SOCIALEN ROMAN.

Spisal Jože Pahor.

(Dalje.)

— Nasilstvo je, kar se tu godi! — kipi Slak.

— Krivica in zasledovanje nedolžnih! — se vmeša Sluban.

Ali častnik mu kratko prestriže besedo, češ, da se meni le z enim. Ker govori skozi zobe, se čuje skoro zlobno.

— Maščevalo se bo, krivica se je še zmeraj maščevala! — grozi srdito Slak, da so častniku besede že preveč.

— Takoj se mi izgubite ven, — kriči razjarjen in dviga desnico, — takoj, sicer vas zapremo! Tukaj ne bo nihče grozil!

Tudi Slak vpije, a se naglo umika k vratom, kjer se že zbirajo orožniki. Mrko gledajo predrzno trojico, vendar jo puste, da odide.

— Če revežu le škodovali nismo! — izpregovori krojač, ko so že na cesti.

— Škodovali? Kaj še! Prav tako malo kakor koristili! Kar mu je usojeno oni trenutek, ko so ga ukazali prijeti, to bo moral pretrpeti!

— Ali res ni nikake pomoči? — vprašuje Sluban.

— Samo eden bi mu lahko pomagal, pa noče! — pravi Slak.

— Magnat? — vpraša jedko krojač.

— Da!

— Morda bo vendar imel sočutje, če mu poveš, kako smo opravili. Vsaj z rodbino bo imel sočutje!

Ali Slak molči in ne ve, kaj bi storil. Toda ko se ločijo, gre naravnost k bratu. Ni spal, a bil je še vedno v postelji. Kadil je cigareto in gledal kolobarčke, kako se vijejo proti stropu.

— Ničesar nisem opravil, moje besede ne slišijo! — razloži bratu in pripoveduje kratko, kako je bilo.

Mladi Slak molči, v sobi je napeta tišina.

— S katerim častnikom si govoril?

Slak pove — zopet tišina.

— Prosim te, ne zamujaj časa! Reveža so čuvali vso noč, vsak trenutek se odloči! Pomisli, kaj bo žnjim, z njegovo rodbino!

Brat pa molči trdovratno in zakrknjeno. Slaka grabi v srcu.

— Rekel si, da pojdeš! — pravi mlajši po kratkem premolku.

— Šel bi zaman, kakor si šel ti!

— Ni res! — ugovarja razdraženo Slak.

— Čisto gotovo, ker si jih ti razburil. Kako naj grem zdaj k njim?

Slak strmi, svojim ušesom ne veruje.

— Zakaj pa nisi šel prej, pred menoj? Kdo sem jaz, da bi me slišali? Nemanič sem, ne poznajo me! Ti si pa —

— Ni treba zabavljanja! — pravi strupeno brat. — Ne potrebujem ga na tešče!

— Iti nečeš, kakor nisi hotel iti poprej. Iz sovraštva ne greš! Toda bila bi tvoja sveta dolžnost! Bliže je tebi Osojec kot meni, če ne lažeš, ko govoriš o svojem prepričanju!

Mladi Slak pa se dvigne v postelji in zlobno zapiči oči v starejšega:

— Saj sem ti dejal, da ne potrebujem vsega tega na tešče! Končaj!

— Sramota, če se ti nesrečnik ne smili, če mu nečeš pomagati!

Hrbet mu je obrnil in naglo odšel, prepričan, da je vsaka beseda zaman. Še nikdar ni čutil tolikega zaničevanja do brata, do svoje krvi, kakor to uro.

13.

Razburjen je stopil na dvorišče, a vendar je še upal, da brat stori svojo dolžnost. Zagledal je hlapca, ki se je odpravljal orat, in mu pomagal. Šel bi z njim, pa mu nemir ne pusti. Misli ga mučijo, oklepa se jih za trenutek in išče pomirjenja. Nestrpno čaka, ali se bo brat vendar le potegnil za Osojca. Krene v lopo, prime žago, a delo ne gre izpod rok. Ozira se proti hiši, posluša, toda veljaka neče biti.

Naposled, naposled vendar! Po dolgem, mučnem čakanju! Opravljen je slovesno, dasi se razpenja mlad, topel dan čez dolino. Ko gre mimo lope, se ozre na brata, nenadoma in z vso tisto zlobo v očeh, ki jo je bil starejši že prej opazil. Ne črhne pa besedice.

Ne bo rešil človeka! spreleti Slaka. Pustil jim ga bo v pesteh!

V deske zastrmi, naslonjen na žago, in misli na rodbino učiteljevo.

Kaj naj storim, ko pa sem — nihče! Največ, kar bi dosegel, bi bilo, da še mene vklenejo!

Spet se loti dela, pa ne gre in ne gre izpod rok. Žago odloži in razmišlja, ko bi šel na cesto. Zvedel bi kaj, morda bi se vendar še kje našel kakšen vzhod!

Mačeha mi bo povedala, kam je šel brat! se spomni in gre vprašat.

Ta pa se zlovoljno otrese, da ne ve ničesar, in Slak takoj vidi, da ji je sin že povedal, kaj sta imela. Zato je tudi ničesar več ne vpraša. Na vrata stopi in začuden ugleda žensko, ki je prihajala čez dvorišče.

— Razdražil si ga, — se oglasi očetov glas iz stranske sobe. — Ali je bilo treba radi take stvari?

Sin je čul, toda prihajalka je bila tako nenavadna, da se ni menil za očetove besede. Večkrat jo je videl na Slakovini, vedno plašno in napol zakrito. Naglo je prišla in naglo izginila, nikdar ni mogel spregovoriti ž njo besedice.

Zdaj pa prihaja počasi, roke razprostirajoč pred se, v najlepši obleki in gologlava. Kakor kraljična gre, obraz ji blesti, smehlja se, le njene oči so čudne, strašne, nekaj je v njih, nekaj neizraznega, kar navdaja človeka s sočutjem in z grozo obenem. Pri velikih dvoriščnih vratih se prerivajo otroci in gledajo za njo, a se ne upajo naprej. Ona pa se smehlja Slaku in gre naravnost proti njemu. Umakne se ji in jo pusti v hišo, kjer sede in se smehlja, ne da bi izpregovorila. Srepo jo gledata oče in mačeha, a se ji ne upata reči besede. Tudi Slak je ves osupel pri vratih in opazuje s silno bolečino v srcu nemi, zato pa toliko mučnejši prizor, dokler ne stopi oče iz hiše.

Sina potegne v stran in mu pošepeta, naj bi šel obvestit vojaškega zdravnika, radi te reve, da bi kaj ukrenili. Dotlej bo poklical hlapca za vsak slučaj!

Slaku je bilo prav, ker je lahko odšel. Obvestil je zdravnika in orožnike, in sicer poslednje samo zato, da bi videl na svoje oči, kako je z Osojcem. Pa ni imel sreče, ker so bili učitelja že premestili v ozko, zastraženo celico.

Slutil sem prav, brata ni bilo tukaj! ga spreleti misel Boli ga; sam ne ve, kam bi se del. Vedno trdneje je prepričan, da bi tega človeka lahko otel. Vedno bliže pa je trenutek, da bo vse prepozno. Jeza se dviga in kipi v njem, čim onemoglejši se čuti spričo žgoče žaloigre. Na cesto krene s povešeno glavo in išče sveta, velike rešilne misli, ki bi z enim samim zamahljajem presekala zlo. Svoje ječe se spomni. Ali tedaj je že podzemno bobnenje naznanjalo, da bodo verige same odpadle, da ni več daleč ura, če si bo znal le življenje oteti. A zdaj? Zdaj je tu železna vojaška sila, ki se je nista dotaknila niti glad niti brezup niti upori! Kaj je en sam mož proti tej sili?

Počasi je prišel med vrtovi do ceste, ki zavije proti postaji. Za seboj zasliši enakomerne korake in ko se poln zlih slutenj ozre, zagleda Osojca. Stopal je po sredi ceste, z zvezanima rokama, modrima od pretisnjenja, za njim pa sta šla dva orožnika, resna, ozlovoljenih oči in neprijaznih obrazov.

Slak strmi, tenak nož mu gre v srce. Tolažilno besedo išče za vklenjenca, pa mu ne gre iz grla, duši ga. Osojec stopa trdo, njegove oči so vprte v znanca. Ali ga pozdravljajo, ali ga kolnejo? Ali ga dolže sokrivde, ker ni njegov brat niti koraka storil zanj?

Toliko mladeničev in mož, ki so jih gnali vklenjene, je že bil videl Slak, toda nikdar ga ni tako presunilo, kakor danes. Razprostrl bi roke in objel tega mladega človeka, dasi je vedno čutil, da sta daleč narazen in da se morda nikdar ne približata eden drugemu. Ko bi jim ga mogel iztrgati, skočil bi tja med mrka strážnika ter rešil vklenjenega, če bi bilo treba tudi nadčloveških moči. Ali danes je to nemogoče.

(Dalje prihodnjič.)

Tiskarna S. N. P. J.

SPREJEMA VSA V TISKARSKO OBRT SPADAJOČA DELA.

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvatskem, slovaškem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in drugih.

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO S. N. P. J., DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI.

CENE ZMERNE, UNIJSKO DELO PRVE VRSTE.

VSA POJASNILA DAJE VODSTVO TISKARNE. Pišite po informacije na naslov: S. N. P. J. Printery, 2657-59 South Lawndale Avenue, Chicago, Ill.

TAM SE DOBE NA ŽELJO TUDI VSA USTMENA POJASNILA.